

polecane przez
egzaminatorów

pewniak
na teście

Molier

Skąpiec

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Autor:

Molier

Przełożył:

Tadeusz Żeleński (Boy)

Tytuł:

Skąpiec

Autorki opracowania:

Anna Popławska, Agnieszka Woźny

Korekta:

Agnieszka Nawrot, Agnieszka Woźny, Maria Zagnińska

Layout okładki:

Aleksandra Zimoch

Ilustracja na okładce:

Poborcy podatków, Marinus Claeszoon van
Reymerswaele / Muzeum Narodowe w Warszawie

Ilustracje:

Lucjan Ławnicki

ISBN 978-83-7327-190-6

Wydanie VI rozszerzone

Copyright by Wydawnictwo GREG®

2025

Wydawnictwo GREG

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B

tel. (12) 680 15 50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG®

zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Skład i łamanie:

BROS, Pracownia Słowa

AKT I

SCENA 1

Walery i Eliza

Walery

Cóż to, nadobna Elizo, zapadłaś, widzę, w smutek po chwili serdecznego zapału, który sprawił, iż tak wspaniałomyślnie oddałaś mi wiarę i słowo? Wzdychasz, gdy ja jestem tak pełen radości! Powiedz, miałażbyś żałować, żeś mnie uczyniła szczęśliwym? Chciałabyś cofnąć zadatek uczuć, do którego miłość moja zdołała cię nakłonić?¹

Eliza

Nie, Walery, nie żałuję niczego. Zbyt słodka jakaś władza niewoli mnie ku tobie; nie mam nawet siły pragnąć, aby się to nie było stało. Ale jeżeli mam być szczerą, przyszłość napełnia mnie niepokojem; wielce się obawiam, że miłość zaprowadziła mnie dalej, niżby się godziło.

Walery

I czemuż twoje ustępstwo napełnia cię obawą? Czegóż się lękasz?

Eliza

Ach! nie jednej, ale stu rzeczy: porywczosci ojca, wymówek rodziny, sądu świata; ale nade wszystko, Walery, odmiany twego serca i tego okrutnego zobojętnienia, jakim wy, mężczyźni, odpłacacie najczęściej zbyt tkliwe dowody niewinnego uczucia.

Eliza – niepokój

Walery

Ach, nie czyni mi tej krzywdy i nie sądz wedle innych. Posądzaj mnie o wszystko raczej, Elizo, niż o to, bym mógł uchybić temu, com ci powinien. Nazbyt cię kocham, a miłość moja trwać będzie do grobu.

Eliza

Ach, Walery, każdy wszak mówi to samo! W słowach wszyscy mężczyźni podobni są do siebie; czyny dopiero odsłaniają różnice.

Walery

Skoro więc czyny jedynie dają poznać, czym w istocie jesteśmy, zaczekaj przynajmniej, aż będziesz mogła wedle nich osądzić me serce, i nie obarczaj mnie zbrodnia-

¹ W scenie 3 aktu V Walery przyznaje, że on i Eliza podpisali obustronne przyrzeczenie małżeńskie.

Strzałka

Drugie?

Harpagon

Tak.

Strzałka

Oto.

Harpagon

wskazując na spodnie Strzałki

Nic tutaj nie schowałeś?

komizm sytuacji

Strzałka

Niechże pan zobaczy.

Harpagon

obmacując spodnie Strzałki

Te szerokie hajdawery⁸ to jakby stworzone na magazyny złodziejskie. Bardzo bym rad, aby kogo zaprowadziły na szubienicę.

Strzałka

na stronie

Ach, jakże taki człowiek wart byłby swego losu i z jakąż radością okradłbym go na prawdę⁹!

Harpagon

Hę?

Strzałka

Co?

Harpagon

Co ty mówisz o okradzeniu?

Strzałka

Mówię, że może pan wszystko przetrząsnąć, aby się przekonać, czy go nie okradłem.

Harpagon

Właśnie, właśnie.

Harpagon przetrząsa kieszenie Strzałki

Strzałka

na stronie

Niech zaraza wygniecie skapstwo i dusigroszów.

⁸ *hajdawery* – szerokie, bufiaste spodnie, szarawary.

⁹ Po raz pierwszy pojawia się wzmianka o kradzieży, zrealizowanej dopiero w IV akcie.

Harpagon

Hę? Co powiadasz?

Strzałka

Co powiadam?

Harpagon

Tak; co tam mruyczysz o skapstwie i dusigroszach?

Strzałka

Mówię, żeby zaraza wygniotła skapstwo i dusigroszów.

Harpagon

O kimże to chcesz mówić?

Strzałka

O dusigroszach.

Harpagon

Któż to ci dusigrosze?

Strzałka

Obrzydliwcy i brudasy.

Harpagon

Ale kogo przez to rozumiesz?

Strzałka

Cóż się pan o to tak troszczy?

Harpagon

Bo mi się podoba.

Strzałka

Myśli pan, że chciałbym mówić o panu?

Harpagon

Myślę, co myślę; ale chcę, abyś powiedział, do kogoś to mówił.

Strzałka

Mówiłem... mówiłem do mojej czapki.

Harpagon

Ejże, bo ja przemówię do twojego grzbietu.

Strzałka

Zabroni mi pan wymyślać na skapców?

Harpagon

Nie; ale zabronię odpowiadać i być zuchwałym. Milczeć!

Strzałka

Z przeproszeniem pańskim, widzę, że pan wchodzi na ten sam gościniec, po którym imć Panurg²⁷ kroczył do ruiny, wybierając pieniądze z góry, kupując drogo, sprzedając tanio i przejadając zboże na pniu.

Strzałka
o postępowaniu
Kleanta

Kleant

I cóż mam robić? Oto, dokąd prowadzi młodych ludzi przekłętę skąpstwo ojców; niechże się potem ktoś dziwi, że im zyczą najszybszej śmierci!²⁸

stosunki
rodzinne

Strzałka

Trzeba przyznać, że ojciec potrafiłby swoim ohydny skąpstwem oburzyć najspokojniejszego człowieka. Nikt mi, Bogu dzięki, nie może zarzucić, abym sympatyzował z szubienicą; pośród moich kolegów, którzy nie bardzo przebijają w rzemiosłach, zawsze umiem się przywoicie wywinąć z każdej sztuczki pachnącej choć trochę strykiem! ale muszę przyznać, że ten stary postępowaniem swoim budzi we mnie szaloną pokusę, aby go okraść; mniemam, iż taka kradzież byłaby naprawdę chwalebny uczynek²⁹.

Strzałka o ewen-
tualnej kradzie-
ży szkatułki

Kleant

Daj no mi tę notatkę; przejrzę jeszcze.

SCENA 2*Harpagon, Simon; Kleant i Strzałka w głębi sceny***Simon**

Tak, panie; to młody człowiek, któremu gwałtem potrzeba pieniędzy; znajduje się w tego rodzaju położeniu, że godzi się na wszystkie warunki.

Harpagon

Ale czy myślisz, Simonie, że nie ma żadnego ryzyka? Znasz jego nazwisko, stosunki, rodzinę?

Simon

Nie. Dokładnych wiadomości nie mógłbym udzielić; wszedłem z nim w styczność jedynie przypadkiem; ale on sam dostarczy panu wyjaśnień. Służący upewniał mnie, że pan będzie zupełnie zadowolony. Wszystko, co mógłbym powiedzieć, to, iż pochodzi

Kleant – gotowość do zobowiązania zabicia ojca

²⁷ „imć Panurg” – postać utracjusza z dzieła Rabelais’go *Gargantua i Pantagruel*.

²⁸ Słowa Kleanta świetnie ilustrują stosunki między Harpagonem a jego dziećmi.

²⁹ Zapowiedź kradzieży szkatułki w akcie IV.

z rodziny bardzo bogatej, matka już nie żyje, gotów zaś jest zobowiązać się, jeżeli pan zechce, iż ojciec umrze przed upływem ośmiu miesięcy.

Harpagon

Hm, to by już coś było. Miłość chrześcijańska, Simonie, nakazuje wygodzić bliźnim, skoro to w naszej mocy.

**Harpagon
wobec śmierci
ojca rodziny**

Simon

Rozumie się.

Strzałka

po cichu do Kleanta, poznając Simona

Co to może znaczyć, przecież to nasz Simon rozmawia z pańskim ojcem?

Kleant

po cichu do Strzałki

Może mu ktoś powiedział, kto jestem? Czyżbyś ty mnie zdradził?

Simon

Do Kleanta i Strzałki

Oho, tak wam było pilno! Któż panom powiedział, że to tutaj?

Do Harpagona

Niech mi pan wierzy, to nie ja wyjawilem im pańskie nazwisko i mieszkanie; ale sądzę, że nie stało się żadne nieszczęście; ci panowie są dyskretni, możecie się więc porozumieć i tutaj.

Harpagon

Jak to?

Simon

wskazując Kleanta

Oto właśnie osoba, która pragnie u pana pożyczyć owe piętnaście tysięcy.

Harpagon

Jak, to, obwiesiu! to ty się puszczasz na takie nieczne sposoby?

Kleant

Jak to ojcze! to ty się plugawisz tak haniebnym rzemiosłem?

Simon ucieka, Strzałka chowa się

konfrontacja ojca-lichwiarza z synem, który chce za wszelką cenę (obietnica śmierci Harpagona) skorzystać z jego usług

Harpagon

na stronie

Oszaleję.

Marianna

To byłoby...

Kleant

ciągle nie pozwalając Mariannie oddać pierścionka

Ależ nie, pani, to byłaby obraza.

Marianna

Ależ proszę...

Kleant

Ani mowy.

Harpagon

na stronie

Niech wszyscy czarci...

Kleant

O, jaki wzburzony odmową.

Harpagon

po cichu do syna

A, zdrajco!

Kleant

do Marianny

Widzi pani, jest w rozpaczy.

Harpagon

cicho do syna, grożąc mu

Kacie! opryszku!

Kleant

To nie moja wina, ojczu. Robię, co mogę, aby panią nakłonić; cóż, kiedy się upiera.

Harpagon

jak wyżej

Wisielcze!

Kleant

Jesteś pani przyczyną, iż ojciec pogniewał się na mnie.

komizm
situacji

KRÓTKIE OPRAWOWANIE

Pewniak
na teście

← to będzie na teście

KRÓTKO O UTWORZE

Skąpiec to komedia – utwór dramatyczny, **pisany prozą**. Składa się z **pięciu aktów**, każdy z nich podzielony jest na sceny.

Akcja toczy się w Paryżu, w XVII w. (w czasach życia autora). Główni bohaterowie to tytułowy Skąpiec – opętany chciwością mieszczanin, jego dzieci – Eliza i Kleant, Walery – ukochany Elizy, Marianna – ukochana Kleanta. **Akcja obraca się wokół starań dwóch zakochanych par, by uzyskać zgodę Harpagona na małżeństwa**, jednak ten nie dba o szczęście swoich dzieci, myśli jedynie o tym, by ich związki przyniosły mu jeszcze więcej pieniędzy. Nawet **sam chce ożenić się z Marianną**, gdyż dziewczyna jest bardzo ładna i biedna, więc Harpagon uważa, że nie będzie go wiele kosztować. **Elizę zaś chce wydać za bogatego starca Anzelma**. Sytuacja ulega zmianie dopiero, gdy okazuje się, że **Marianna i Walery są zaginionymi przed laty w morskiej katastrofie dziećmi Anzelma**, który zgadza się sfinansować oba wesela.

Tematem komedii jest tytułowe skąpstwo, jednak utwór przedstawia wiele problemów. **Dla Harpagona pieniądze są wszystkim – jedynym motywem i celem jego działań**. Moliere doskonale przedstawił tę wadę ludzką, ukazując całą paletę zachowań chorobliwego sknery, od poważnych i groźnych, gdy zmusza syna do hazardu, by tylko zarabiał jakiegokolwiek pieniądze, do śmiesznych i błahych, gdy zakupuje szkatułkę w ogrodzie lub planuje przyjęcie na osiem osób, gdy zaprosił dziesięć. Bohater jest owładnięty tylko jedną myślą – jak się wzbogacić, jak oszczędzić, do tego podejrzewa wszystkich wokoło o kradzież i oszustwo. **W rezultacie jego dzieci go nie kochają, otoczenie się z niego śmieje**. Pochłonięty żądzą posiadania Harpagon, choć bawi, wzbudza jednak litość i przerażenie.

Kolejnym ważnym tematem poruszonym w utworze jest **sytuacja rodziny uzależnionej od ojca**. Moliere przedstawił realia swojego czasu, sytuację ekonomiczną, w której znajdowało się wówczas wiele rodzin. Specyficzne są również relacje między członkami rodziny Skąpca. Wszyscy są podporządkowani ojcu, nikt ze sobą nie rozmawia. Najgorsze jest jednak to, że skąpstwo Harpagona powoli zatruwa młodych, którzy również zaczynają obsesyjnie myśleć o majątku ojca. Przesadna miłość do pieniądza powoduje więc **rozkład rodziny, w której nie ma żadnych więzi uczuciowych**. **Rodzina w oczach Harpagona to tylko mniej lub bardziej rentowne przedsiębiorstwo**.

Komedia jest doskonałym studium sknerstwa, pokazuje wszelkie przejawy tej „choroby” oraz jej skutki.

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Miejsce akcji zasygnalizował sam autor w niezwykle skąpych didaskaliach do utworu: *Rzecz dzieje się w Paryżu w domu Harpagona*. Poza tym ani jedna wzmianka w całej komedii nie służy sprecyzowaniu, gdzie toczy się akcja. Nie wiemy, czy jest to dom mieszczański, czy szlachecki, czym zajmuje się Harpagon, jakie są źródła jego dochodów. Nigdzie nie ma wzmianki, jak urządzony jest dom. Wiemy, że Harpagon posiada liczną służbę, karocę, konie, co świadczy o jego wysokiej pozycji społecznej, ale wiemy także, że oszczędza, ile się da. Jakub pełni funkcję kucharza i stangreta, konie nie dojadają. Paryż natomiast nigdzie w tekście nie jest wspomniany bliżej, np. w postaci wzmianki o ogrodach, placach, ulicach itp.

Czas akcji nie jest określony, zapewne są to lata współczesne Molierowi.

BOHATEROWIE UTWORU

Harpagon – bohater tytułowy, ojciec Kleanta i Elizy. Człowiek chorobliwie skąpy, który trudni się pożyczaniem pieniędzy na wysoki procent. Bardziej od swych dzieci kocha szkatułkę, w której przechowuje pieniądze. Jest **nieufny**, **podejrzliwy** w stosunku do innych ludzi, w których widzi potencjalnych złodziei swego majątku. Jego skąpstwo ma wymiar zarówno komiczny, jak i tragiczny.

Kleant – syn Harpagona, brat Elizy, młody człowiek zakochany w Mariannie, którą chce poślubić jego ojciec. **Sprytny**, potrafi przechrzyć ojca, obdarowując w jego imieniu swą ukochaną.

Eliza – córka Harpagona, siostra Kleanta, kocha Walerego, który uratował jej życie, ale z woli ojca ma poślubić starszego mężczyznę, Anzelma, który nie oczekuje posagu panny. Źle traktowana przez ojca i poniżana, jest najbardziej **nieszczęśliwą** osobą w rodzinie.

Walery – syn don Tomasza D’Alburci (Anzelma), który, chcąc być blisko ukochanej Elizy, przyjął w domu Harpagona funkcję rządcy i zgadzał się ze swym panem we wszystkim, licząc na jego przychyłność.

Marianna – ukochana Kleanta, którą Frozyna swatała z Harpagonem. Biedna dziewczyna, opiekująca się swą chorą matką, okazuje się później siostrą Walerego i córką bogatego Anzelma.

Anzelm (don Tomasz D’Alburci) – ojciec Walerego i Marianny, który przez przypadek odnajduje po wielu latach poszukiwań swoje dzieci w domu Harpagona.

zgodę Harpagona na ślub z jego córką. Nawet jeśli jego deklaracje uczuciowe wobec Elizy są szczerze, to jest zbyt lekkomyślny, by poważnie myśleć o godnej przyszłości dziewczyny.

Marianna

Córka don Tomasza d'Alburci, siostra Walerego. Ona również wcześniej się przekonano o znaczeniu i wartości majątku. Wychowana w dostatku, młodość przeżywa właściwie w nędzy. Wraz z matką żyje bardzo skromnie i choć serce podpowiada jej, że będzie szczęśliwa z Kleantem, Marianna nie ma oporów przed podjęciem decyzji o ślubie z Harpagonem. W imię pieniądza młoda dziewczyna rezygnuje z miłości. Być może jednym z czynników jest nadzieja na polepszenie losu matki. Marianna jest o krok od wielkiej osobistej tragedii, od której może ją uratować tylko szczęśliwe, choć mało prawdopodobne Molierowskie zakończenie.

Frozyna

Zapewne kobieta w średnim wieku, doświadczona, samodzielna i niezależna. Występuje w roli swatki, typowej komediowej intrygantki. Małżeńskie życie francuskiego mieszczaństwa nie ma przed nią tajemnic. Bez wahania, cynicznie dokształca w tej sferze młodziutką Mariannę, którą, znowu w imię własnych korzyści materialnych, zamierza pchnąć w ramiona skąpego starca. Jest wyrachowana i pazerna, ale potrafi zdobyć się także na współczucie, gdy poznaje sytuację Kleanta i Marianny.

Jakub, Strzałka

Postacie typowych służących, wnoszą do komedii elementy farsowe.

PROBLEMATYKA

Skąpiec jako komedia obyczajowa – obraz rodziny w czasach Moliera

Drugim, obok skąpstwa Harpagona, **tematem komedii jest sytuacja rodziny podporządkowanej ojcu, który owdzięny został namiętnością do pieniędzy.** W ujęciu tego problemu Molier posłużył się oczywiście realiami swego czasu, tak więc w trakcie lektury utworu poznajemy XVII-wieczną rodzinę francuską i jej kłopoty, wynikające z sytuacji ekonomicznej.

Harpagon jest niewątpliwie człowiekiem zamożnym, mieszczańskim, może szlachcicem, tego dokładnie nie wiemy, ale stać go na dostatnie życie, wychowanie i zabezpieczenie przyszłości dzieci. **W czasach Moliera o pozycji człowieka decydowało posiadanie.** Losy dzieci, ich przyszłość zależały od majątku ojca. Harpagon mógł zapewnić synowi urząd, stopień wojskowy (które trzeba było kupić), a także oprawę materialną właściwą dla jego statusu społecznego. Mógł także wyłożyć odpowiedni posąg, by córkę dobrze wydać za mąż. Problem polega na tym, iż Skąpiec tego nie

KOMPOZYCJA UTWORU I JEJ ZWIĄZEK Z PROBLEMATYKĄ

Skapiec jest pięcioaktową komedią pisaną prozą. Zgodnie z konwencją klasyczną Molier zachował w niej jedność miejsca i czasu, ale brak tu jedności akcji. Możemy bowiem wyróżnić w komedii cztery wątki, dość konwencjonalne i słabo zarysowane:

- miłość Walerego i Elizy,
- miłość Kleanta i Marianny,
- rywalizacja Harpagona z synem o rękę Marianny,
- zakopanie szkatułki, jej kradzież i odnalezienie.

Konstrukcja akcji nie jest oryginalna. Molier oparł ją o tradycyjny schemat miłości napotykającej przeszkodę w postaci sprzeciwu rodziców. Wątek szkatułki pojawia się dopiero w IV akcie i od razu ulega rozwiązaniu. Wątki te są luźno związane (poza sprawą szkatułki) z **problemem głównym**, czyli skapstwem Harpagona. Mimo tych niewątpliwych wad konstrukcyjnych komedia stanowi zbiór scen będących ilustracją skapstwa bohatera, utrzymany w różnym tonie: farsowym, dramatycznym, a nawet tragicznym. Molier po mistrzowsku dawkuje różne elementy, by nie zasmucić widza obrazem ponurej w gruncie rzeczy rzeczywistości. Chce go także rozśmieszyć i rozbawić.

Wątki te są konwencjonalne, zapożyczone z istniejących w literaturze utworów. Najbardziej szablonowo potraktowany został wątek miłości Harpagona do Marianny. Molier zupełnie go nie rozwinął, właściwie nie rozumiemy, dlaczego Harpagon zamierzał się ożenić i to właśnie z tą dziewczyną. Wątek ten potrzebny był Molierowi jako **węzeł akcji** opartej na konflikcie ojca z synem. Stanowi też materiał scen komicznych z udziałem zakochanego starca.

Tak więc **akcja** komedii jest **niejednolita**, o motywach luźno związanych i rozplywających się następnie w formalnym i sztucznym zakończeniu. Utwór stanowi zlepek scen, elementów zapożyczonych i nowych, oryginalnych. Jest mieszaniną komedii charakteru w wielkim stylu, komedii intrygi i farsy. Jednak, mimo tych niewątpliwych niedociągnięć w budowie akcji, *Skapca* można uznać za arcydzieło. Autor poruszył w nim ważne problemy, stworzył świetną monografię namiętności i znakomity utwór sceniczny, trzymający w napięciu, bawiący i pouczający. Dzieje się tak dzięki umiejętnemu rozłożeniu akcentów komicznych, dramatycznych i tragicznych.

Skapiec komedią charakterów

Wymowa komedii ma charakter satyryczny – Molier szydzi z niepohamowanej żądzy pieniędzy. Skapstwo Harpagona zostało wyolbrzymione do tego stopnia, że przybrało karykaturalny charakter.

W *Skapcu* obecne są także wszystkie rodzaje komizmu: słowny, postaci i sytuacyjny.

SPIS TREŚCI

 Pewniak
na teście

to będzie na teście

Skąpiec

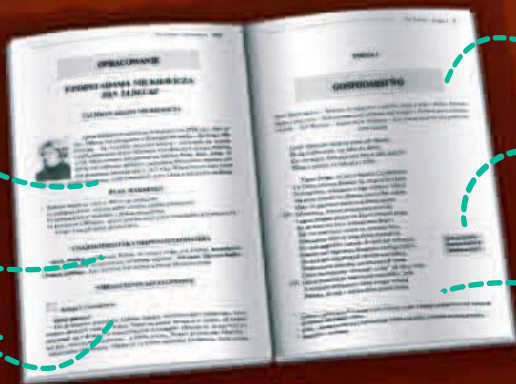
Akt I	5
Akt II	28
Akt III	43
Akt IV	63
Akt V	77
Objaśnienia	95

Krótkie opracowanie

Krótko o utworze	97
Krótkie streszczenie	98
Motywy	98

Pełne opracowanie

Biografia Moliera	100
Okoliczności powstania <i>Skąpca</i>	101
Wyjaśnienie tytułu utworu	101
Czas i miejsce akcji	102
Bohaterowie utworu	102
Plan wydarzeń	103
Streszczenie szczegółowe	105
Charakterystyka głównego bohatera – Harpagon	107
Charakterystyka pozostałych postaci	109
Problematyka	111
<i>Skąpiec</i> jako komedia obyczajowa – obraz rodziny w czasach Moliera ..	111
Czas, w których żył genialny komediopisarz	113
Molier – najwybitniejszy reprezentant literatury klasycystycznej	114
Kompozycja utworu i jej związek z problematyką	116
<i>Skąpiec</i> komedią charakterów	116
Indeks komentarzy do tekstu	117

opracowanie

streszczenie

charakterystyka

ważny cytaty

problematyka

pewniak

ucz się tego, o co zapytają!

Pewniak
na teście

lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

ISBN 978-83-7327-190-6

9 788373 1271906 >

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG

ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków

www.greg.pl